

Izraeliečiai ima lankyti kanaano mokyklą

Istorija liudija, kad daugelis pergalingų tautų, nugalėjusios ginklu pranašesnes tautas, pasidavė nugalėtųjų tautų kultūrai. Pavyzdžiu galima imti senovės Mesopotamiją. Šauni šumerų kultūra buvo užgožta puoliųjų semitinės kilmės akadų. Akadai, Sargono I vadovaujami, sukūrė pasaulinėje istorijoje pirmąją imperiją. Tačiau akadiečiai pasidavė visapusiškai šumerų kultūrai. Panašiai nutiko ir Romos imperijai du tūkstantmečius vėliau. Ginklu apvaldžiusi graikus, ji sukūrė vieną iš iškiliausių pasaulinių imperijų – garsiąją Pax Romana – Romos Taiką. Tačiau Romos imperija buvo apvaldyta graikų kultūros ir perėmė kultūrinį Graikijos turtą.

Izraeliečiai, nugalėdami Kanaano gyventojus, sukūrė panašią padėtį. Archeologiniai tyrimai Palestinoje liudija, kad ateivių izraeliečių gyvenimo būdas buvo labai kuklus. Tuo tarpu tenykščiai gyventojai jau didžiavosi įmantria ir net aristokratiška kultūra. Ar ir šiuo atveju nugalėtojas pasiduos nugalėtajam?

Izraeliečiai tapo bendrija dykumoje. Dykumos fono poreikiai sunkte persunkė jų laikyseną Derlingojo pusrūmūlio kultūrai. Būdami pusiau klajokliai, jie rado gero žodžio žemdirbių ir miestiečių gyvenimo būdui. Šios antipatijos aidus galima pastebėti kai kuriuose *Pradžios* knygos skaitiniuose (Pr 2–11). Pasakojimas apie Babelio bokštą atspindi panieką išdidžiai Derlingojo pusrūmūlio kultūrai, kuri buvo įvaizdinama garsiuoju Babilono statiniu – zikuratu, arba kalnu į dievybę (Pr 11, 1–9). Anot kito pasakojimo, pirmąjį miestą pastatė Kainas – žmogus broliažudys. Vedamas pavydo ir įtūžimo, – Jahvė nepriėmė atnašų iš „žemės vaisiaus“, – žemdirbys Kainas nužudė savo brolių klajoklį, galvijų augintoją – Abelį, nes Jahvei patiko klajoklio atnašos iš „bandos pirmienu“ (Per 4, 1–16). Nojus, pasakojama, buvo pirmasis žemdirbys, kuris sodino vynuogyną. Vynuogynas yra būdingas Palestinos žemdirbių turtas. Tačiau Nojaus kelias į žemdirbystę veda į bėdą, nes baigiasi girtavimu ir nepriimtiniu pagirių elgesiu. Kanaanas, Hamo sūnus, išjuokia savo senelį ir užsitarnauja prakeikimą (Pr 9, 18–27).

Šios ir panašios užuominos atspindi izraeliečių – ateivių iš dykumos atšiaurią laikyseną kanaaniečių – žemdirbių kultūros atžvilgiu. Panaši laikysena užtinkama ir vėlesniais Sandoros bendrijos amžiais.

Neigiamą kultūros vertinimą išlygino ir nusrėmė reikalas tapti žemdirbiais. Izraeliečiai turėjo mokytis žemdirbystės iš kanaaniečių. Tapdami žemdirbiais, turėjo perimti ir žemdirbių gyvenimo būdą. Reikalas tapti žemdirbiais buvo gyvybinis. Nors ir matydami neigiamybių Kanaano miestuose, izraeliečiai turėjo statyti savo miestus; nors vynuogynas ir vedė į bėdą, Izraelis ne tik ėmė sodinti vynuogynus, bet ir Sandoros bendriją įvaizdino Jahvės vynuogyno įvaizdžiu (Iz 5), nes „Žemė žmogui duoną augina ir vyną, kuris linksmina širdį“ (Ps 103(104), 14b–15a).

Nėra abejonės, kad izraeliečiai, užkariaudami Kanaaną, išretino jo gyventojus. Tačiau *Jozuės* knygos teiginį, kad izraeliečiai išžudė visus kanaaniečius, reikia suprasti archeologijos duomenų šviesa. O archeologija liudija, kad izraeliečiai kūrėsi tarp kanaaniečių. Be to, pati Giminių lyga buvo sukurta Šecheme – pačiame kanaaniečių kultūros centre ir apėmė čiabuvių atsivertėlius į Sandorą (Joz 24,2). Įvairovė Giminių lygoje sąlygavo atkritimą nuo griežtų Mozės tikėjimo įpareigojimų. Žemdirbių kasdiena rodė, kad kanaaniečių religinė patirtis yra kur kas apčiuopiamesnė negu izraeliečių. Be to, ji užtikrino žemdirbiams metinį javų derlių laukuose, prieauglį ganyklose ir šeimos lopšyje.

Nenuostabu, kad Mozės pamokslai *Pakartoto Įstatymo* knygoje, nors ir surašyti keletą amžių vėliau, taikliai atkreipia dėmesį ir išryškina Pažado Žemėje gyvenimo pagundas ir pavojus. Izraeliečių perėjimas Derlingojo pusmėnulio kultūros fone, nuo pusiau klajoklių buities į žemdirbių gyvenimo būdą, turėjo jiems lemtingą poveikį. Iki šiol jie buvo patenkinti Jahve – jis lydėjo juos – klajoklius rūpestinga apvaizda dykumoje. Bet dabar izraeliečiai turėjo tapti žemdirbiais. Ką žino Jahvė apie žemdirbystę? O izraeliečiai turėjo augti Jahvės ir jo užmojo supratime.

Gamta – žmogaus santykiavimas su Dievu žemdirbių kultūra izraeliečiams buvo svetimas. Kanaaniečių santykiavimas su dievybe turėjo žemdirbystės foną, o izraeliečių tikėjimas rėmėsi Dievu, kuris yra įvykių Viešpats. Ar Jahvė yra gamtos Viešpats? Izraeliečių problema buvo tikėjimo ir kultūros santykis.

Gamta turi savo kelią. Lietus turi palaistyti žemę, kad dirvos duotų derlingą pjūtį; metų laikai ir jų kaita sąlygoja derlių. Derlingojo pusmėnulio kraštų gyventojai gyveno nerimu dėl derliaus dirvose, dėl bandos ir šeimos prieauglio. Gamtos kelias jiems buvo gamtos dievų kelias.

Izraeliečiai buvo išgyvenę Jahvės rūpestį ir galybę likiminiame Išėjime iš Egipto. Dabar jie išgyveno naujus poreikius – žemdirbių nerimą Pažado Žemėje. Kartu jie patyrė ir naują klausimą: ar Jahvė – Istorijos Valdovas pajėgs nugalėti „dievus“, valdančius gamtą ir jos derlių?